

TRAFICOM

Liikenne- ja viestintävirasto

Joukkoliikenne- matkustaminen tulevaisuudessa

Itä-Suomen liikennejärjestelmäpäivät
5.11.2020

Laura Langer

Esityksen sisältö

1. Joukkoliikenteen tilanne Suomessa
2. Joukkoliikenteen tavoitteet
3. Koronan vaikutukset joukkoliikenteeseen
4. Suuntaviivat eteen päin

Lähdeaineistoja:

- ▶ Traficomin sisäisiä aineistoja (mm. rekisterit, koronatilannekatsaukset joukkoliikenneviranomaisilta)
- ▶ [COVID-19 vaikutukset liikennejärjestelmään pitkällä aikavälillä - skenaariotarkastelut](#) (Traficom 2020)
- ▶ tai muu, erikseen mainittu lähde

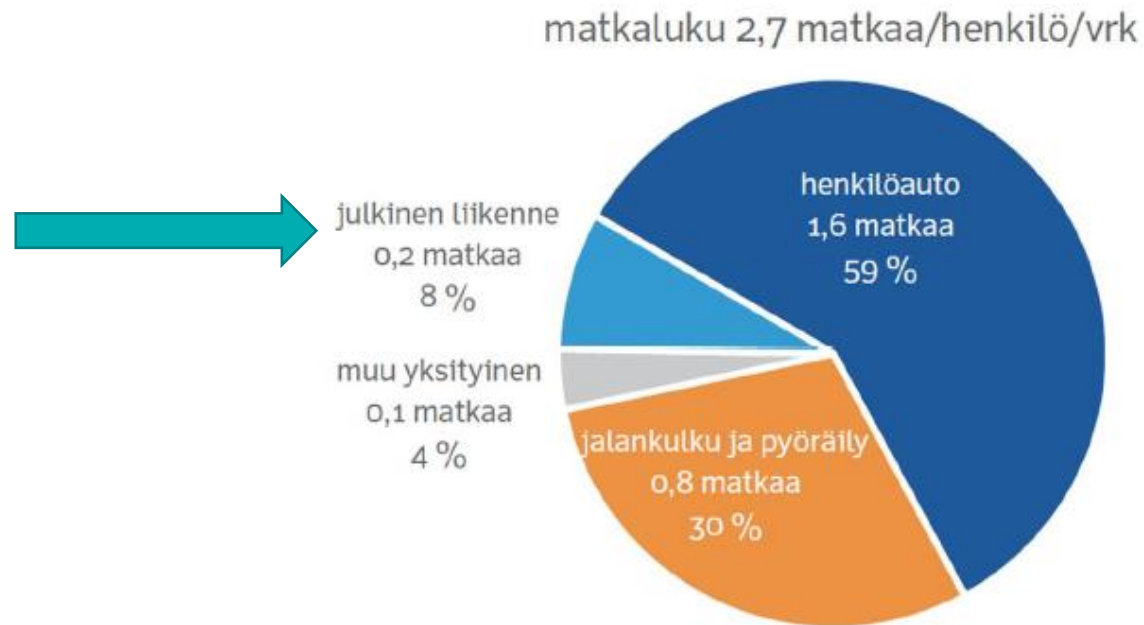

Joukkoliikenteen tilanne Suomessa

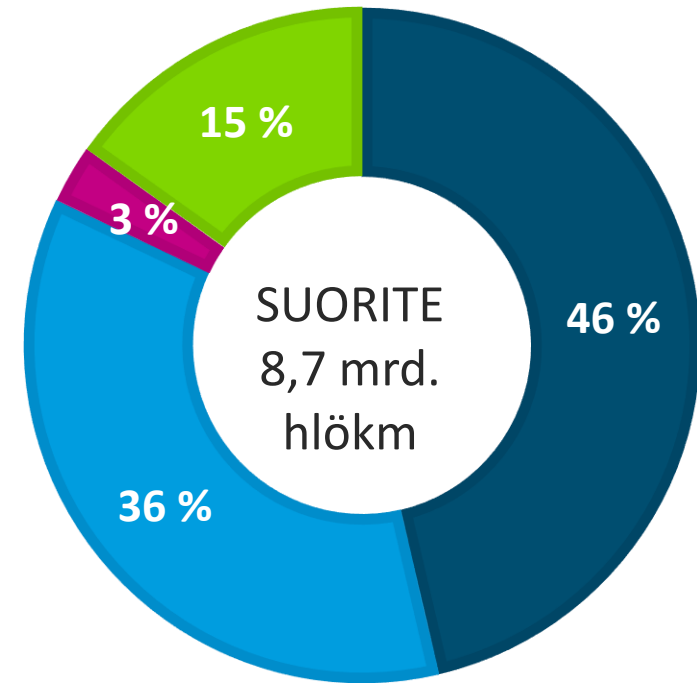
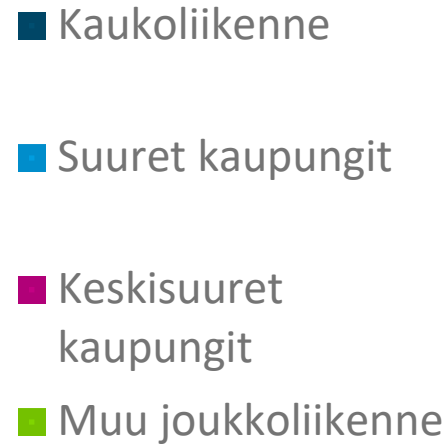
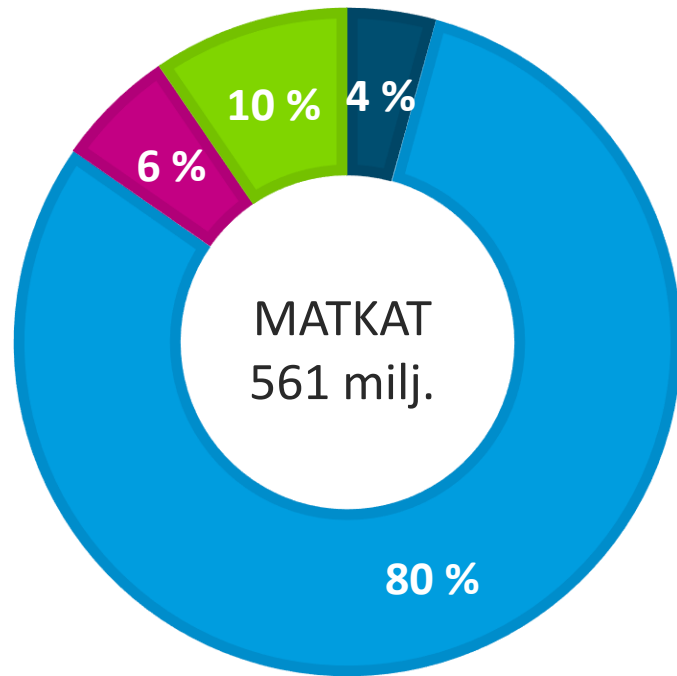
Joukkoliikenne henkilöliikenteen kokonaisuudessa

- ▶ Joukkoliikenteen kulkumuoto-osuus:
  - ▶ Koko maan matkoista 7 %
  - ▶ Suoritteesta 11 %
- ▶ 2/3 joukkoliikennematkoista linja-autolla

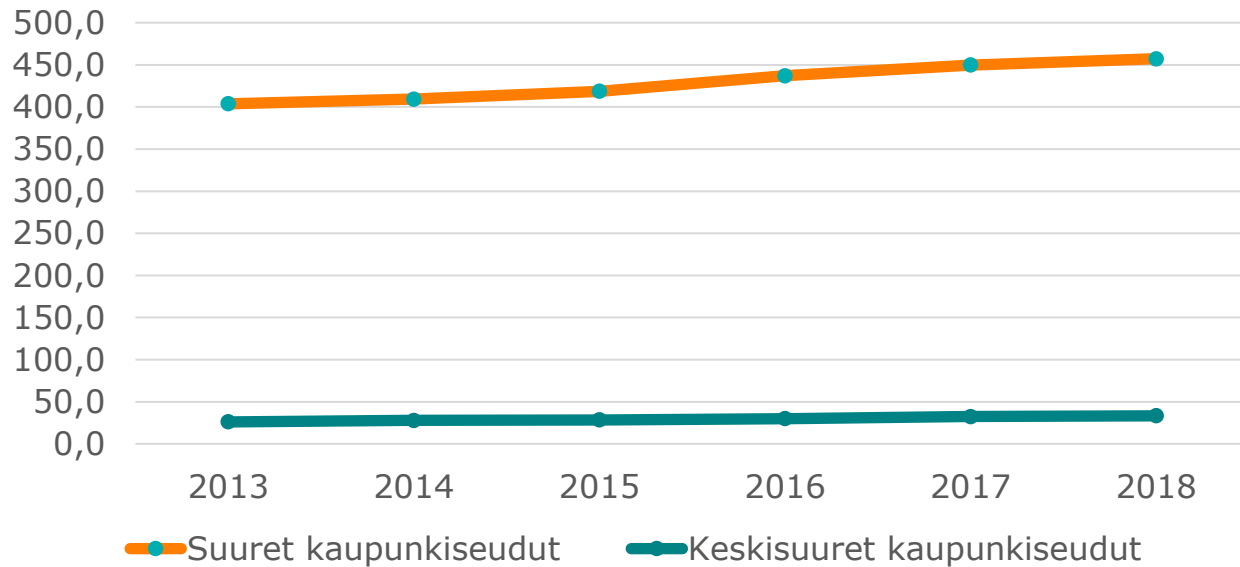
Joukkoliikenteen matkat ja suorite 2017

- > Joukkoliikenteen matkoista ja suoritteesta yli 80 % tehdään suurilla kaupunkiseuduilla ja kaukoliikenteessä
- > Suurten ja keskisuurten kaupunkien vuoden 2018 tietoja hyödyntäen on matkamäärä 574 milj. matkaa ja suorite 8,8 mrd. hlökilometriä.

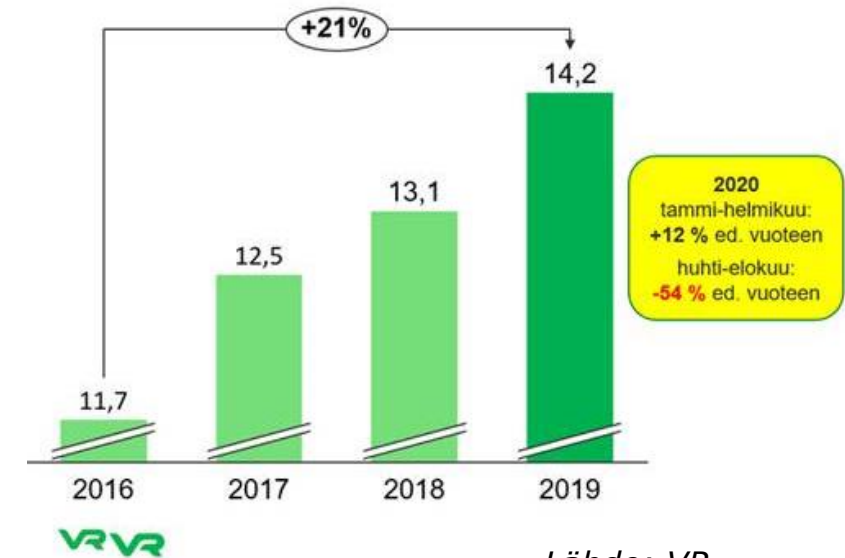
Lähde: JLST2017, ei sisällä lentoliikennettä eikä taksiliikennettä

Joukkoliikenteen matkustajamäärien kehitys (milj. matkaa)

Lähteet: JUKU, PLL ry ja kaupunkien suunnitelmat ja vuosikertomukset

Kotimaan kaukoliikenteen matkustajamäärät (milj. matkaa)

- ▶ Joukkoliikenteen matkustajamäärät nousseet menneellä vuosikymmenellä merkittävästi
  - ▶ Suurissa kaupungeissa n. +13 % 2013-18
  - ▶ Keskisuurissa kaupungeissa n. +27 % 2013-18
  - ▶ Junien kaukoliikenteessä +21 % 2016-19
- ▶ Joukkoliikenteen kulkutapaosuuksien kehityksessä ei vastaavaa trendiä

Joukkoliikenteen tavoitteet

Mitä joukkoliikenteen järjestämisellä tavoitellaan?

Saavutettavuus

Liikennejärjestelmä takaa koko Suomen saavutettavuuden ja vastaa elinkeinojen, työssäkäynnin ja asumisen tarpeisiin.

Kestävyys

Ihmisten mahdollisuudet valita kestävämpiä liikkumismuotoja paranevat - erityisesti kaupunkiseuduilla.

Tehokkuus

Liikennejärjestelmän yhteiskuntataloudellinen tehokkuus paranee.

Tavoitteet ovat rinnakkaisia ja kaikki pyrkivät hillitsemään ilmastonmuutosta

- > Joukkoliikennetoimenpitein edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteita **saavutettavuudesta, kestävydestä ja tehokkuudesta**
- > Joukkoliikenteen hyödyt erityisesti liikennejärjestelmän saavutettavuuden, sujuvuuden, tasa-arvoisuuden ja viihtyisän elinympäristön edistämisessä voivat olla jopa merkittävämpiä kuin ilmastohyödyt
- > joukkoliikenne ei ole yksistään erityisen merkittävä, eikä riittävä työkalu henkilöliikenteen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa:
  - > Joukkoliikennetoimenpiteiden ilmastovaikutukset ovat suurimmillaan silloin kun ne kytetään tiiviisti osaksi taloudellisia ohjauskeinoja sekä maankäytön, kävelyn, pyöräilyn ja muiden liikkumisen palveluiden suunnittelua
  - > Monipuolisten ilmastotoimien rinnalle tarvitaan kuitenkin joukkoliikennetarjonnan merkittävän kasvattamista, jotta tavoiteltu kulkumuotosiirtymä on myös käytännössä mahdollinen

Valtakunnalliset ilmastotavoitteet

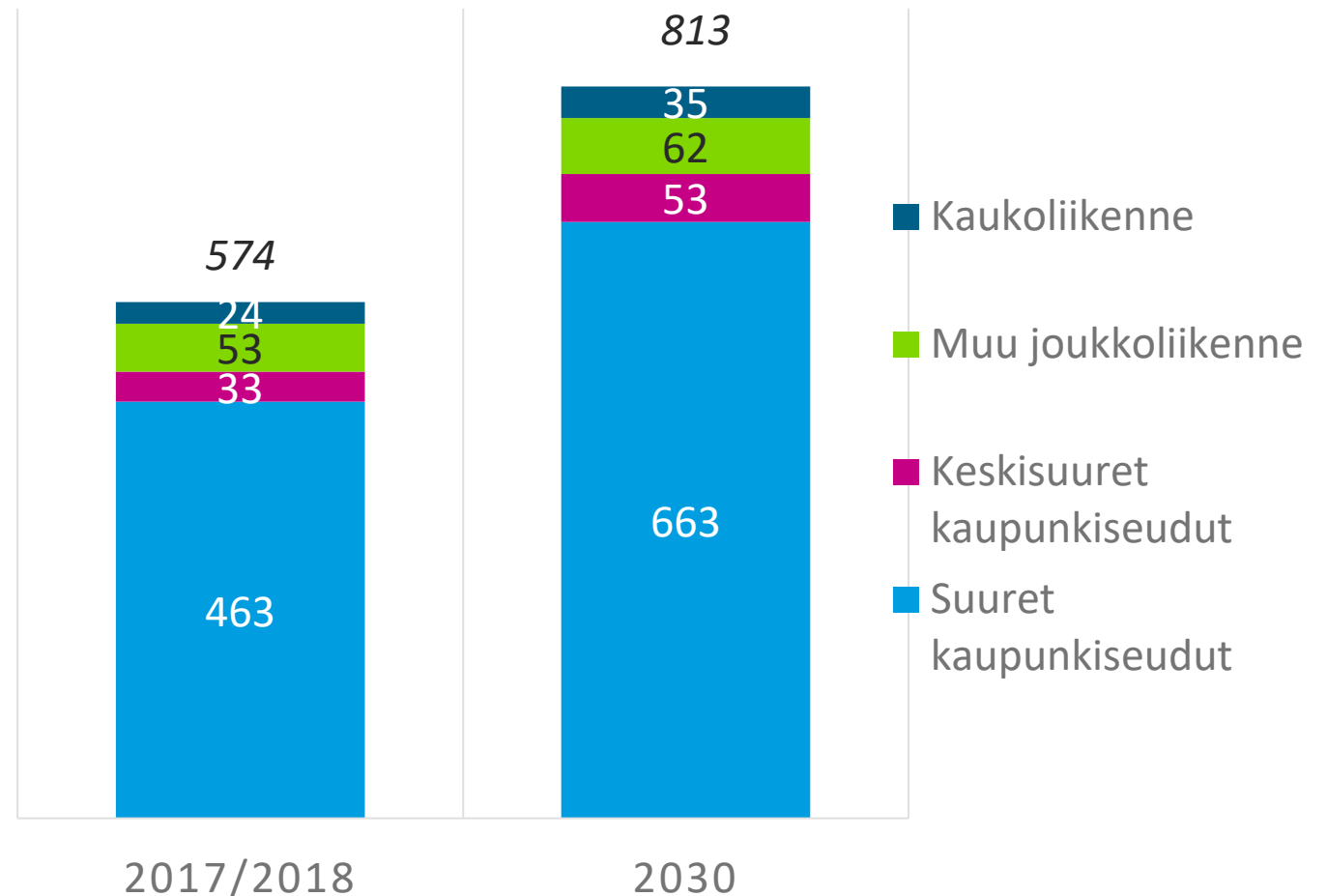
Ilmastotavoitteiden mukainen joukkoliikennematkojen tavoitetaso 2030 (Taustaselvitys joukkoliikenteen tilakuvasta ja tavoitteellisesta kehityssuunnasta)

Jotta ILMO-tavoite siirtymästä kestäviin kulkumuotoihin saavutettaisiin, raideliikenteen, linja-autoliikenteen, pyöräilyn ja kävelyn yhteenlasketun matkustussuoritteen tulisi **kaksinkertaistua** vuoden 2017 tasosta vuoteen **2050** mennessä.

Muutettuna vuodelle 2030 ja matkustajamääräksi, kasvutavoite + 240 milj. matkaa

Suuret kaupunkiseudut + 200 milj.
Keskisuuret kaupunkiseudut + 20 milj.
Muu joukkoliikenne + 9milj.
Kaukoliikenne + 11 milj.

Ehdotus tavoiteltavasta matkojen lisäyksestä +42 %
Alueiden/operaattoreiden omat tavoitteet +23 %

Käytetty tuoreinta saatavilla olevaa tietoa:
Suuret ja keskisuuret vuodelta 2018, lähde: JUKU ja kaupungit
kaukoliikenne – ja muu joukkoliikenne 2017, Lähde: JLST2017

Koronan vaikutukset joukkoliikenteeseen

Koronan aiheuttama liikkumisen muutos

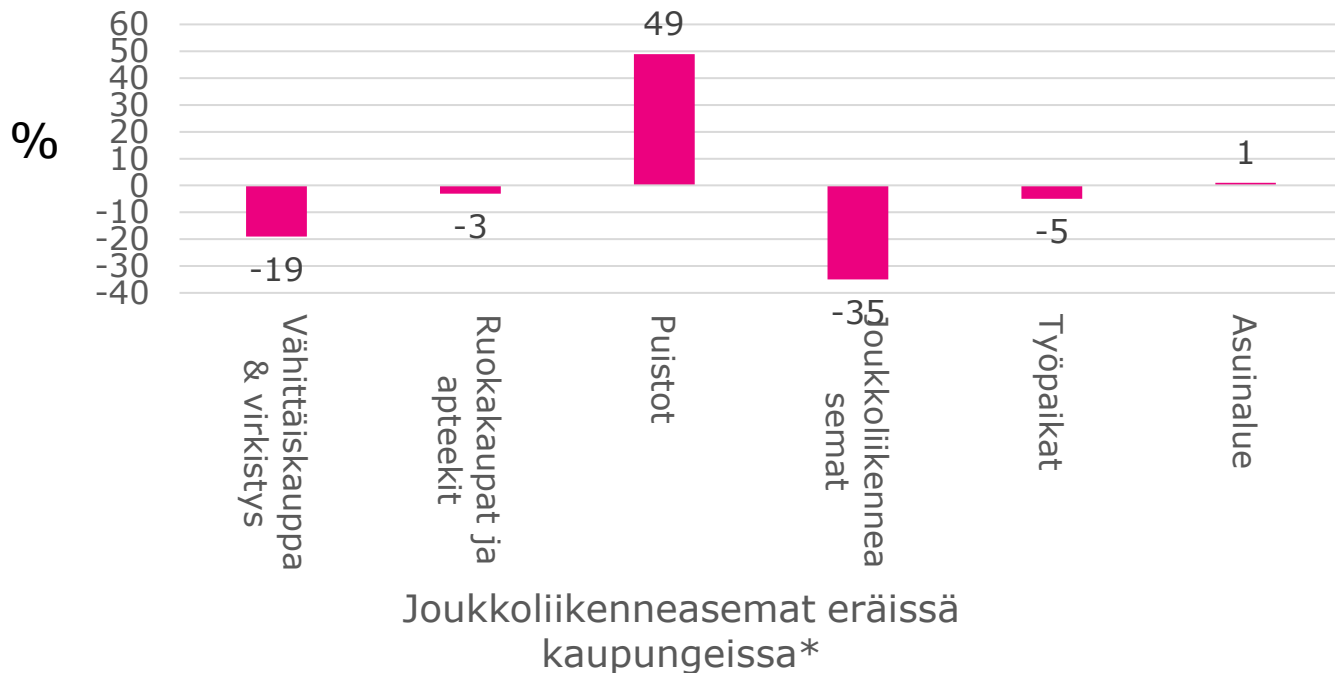
- ▶ **Tieliikenteen** liikennemäärät vähenivät keväällä 2020 40 % edellisvuoteen verrattuna, mutta liikenne palautui lähellä normaalitasoa jo kesän aikana. Näyttää siltä, että koko vuoden liikennesuorite jää poikkeuksellisesti viime vuotta alhaisemmaksi
  - ▶ Suomessa vaikutus ilmanlaadun paranemisessa jäänyt vähäisemmäksi kuin maailman suurkaupungeissa
  - ▶ Ensirekisteröintejä tehtiin tammi-syyskuussa 10 % vähemmän kuin edellisenä vuonna ([Tilastokeskus](#))
  - ▶ Käytettyjen autojen myynti koko vuoden osalta on maassa samalla tasolla kuin aiempina vuosina ([Autoalan tiedotuskeskus](#))
- ▶ Koronan vaikutuksista **kävelyyn** ei ole kattavaa tietoa, koska systemaattinen jalankulkijamäärien seuranta on vähäistä
  - ▶ Esim. Helsingin keskustassa jalankulkijamäärät laskivat rajusti pandemian alussa, eivätkä ole saavuttaneet edellisen vuoden tasoa syysylläkään
- ▶ Myöskään **pyöräilystä** ei kattavaa valtakunnallista seurantaa, mutta osittaista kasvua nähty
  - ▶ polkupyörien myynti kasvoi loppukeväällä noin 70 % edellisvuoteen nähden
  - ▶ Vantaalla pyöräily lisääntyi maaliskuu-elokuussa 11 %, Espoossa 5 % (HS 29.10.)
  - ▶ Helsingissä pyöräliikenteen määrä oli tammi-maaliskuussa kahta aiempaa vuotta korkeampi, mutta huhti-heinäkuussa taas matalampi kuin aiempina vuosina. Helsingissä pyöräliikenteen määrä **viikonloppuisin** kasvoi maaliskuu-elokuussa 3-153 % verrattuna normaalitilanteeseen.
- ▶ **joukkoliikenne** on kärsinyt eri liikennemuodoista koronakriisistä pahiten
  - ▶ Pahin romahdus keväällä (-80—100%), josta tilanne koheni kesää kohti. Syksyllä tilanne jälleen heikentynyt, mutta vakaa

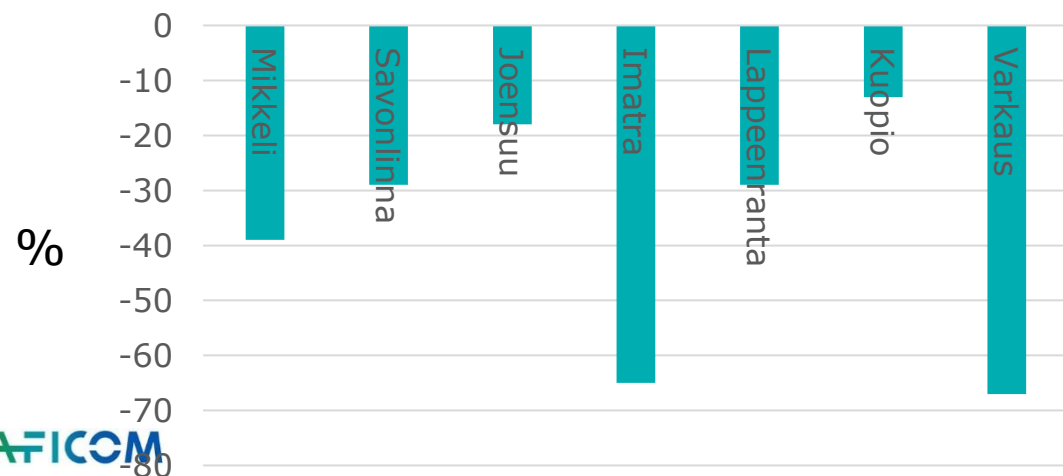
Joukkoliikenteen valtakunnallinen tilanne syksyllä -20

- ▶ **Viranomaisten järjestämän joukkoliikenteen** matkustajamäärä on pudonnut vuoden 2020 aikana 30-40 prosenttia, mikä vaikuttaa suoraan joukkoliikenteen lipputuloihin. Yhteensä viranomaisten järjestämässä joukkoliikenteessä rahoitusvajetta on vuoden 2020 aikana kertynyt noin 190 miljoonaa euroa
  - ▶ Pahimmillaan keväällä koulujen ollessa kiinni matkustajamäärät -80%
  - ▶ Tarjonta lähes normaalilla tasolla, n. 90-95 % normaalista
- ▶ **Junaliikenteen** matkustajamäärätilanne heikentynyt kesän jälkeen ja matkustajamäärät ovat tällä hetkellä – 50 % edellisvuodesta. VR arvioi tälle vuodelle tappiota 50 miljoonaa euroa (<https://yle.fi/uutiset/3-11571507>)
  - ▶ Tarjonta lähes normaalilla tasolla, n. 90 % normaalista
- ▶ **Markkinaehtoista linja-autoliikennettä** (usein kaupunkien välistä pitkämatkaista liikennettä) on noin 50 % vähemmän verrattuna tilanteeseen ennen koronaa (LAL yrityskysely 8/2020)
  - ▶ Matkailuun tukeutuva liikenne on loppunut lähes kokonaan ja muussakin liikenteessä pelätään merkittäviä supistuksia
  - ▶ Tilausliikenteen tilanne erittäin huono

Joukkoliikenne Googlen sijaintidatassa

Joukkoliikenneasemat eräissä kaupungeissa*

▶ Googlen aineisto pohjautuu Android-matkapuhelimien sijaintidataan (vain niiltä Googlen käyttäjiltä, jotka ovat ottaneet sijaintihistorian käyttöön Google-tilillään)

▶ Myös Applen käyttäjistä vastaava, mutta kuvaa reittihakuja, ei sijaintidataa:

<https://covid19.apple.com/mobility>

▶ Kävijämäärien muutos lähtöpäivään verrattuna (lähtöpäivä=mediaaniarvo 3.1.–6.2.2020 väliseltä viiden viikon ajanjaksolta)

* Datan määrä ei täytä laatu- ja tietosuojavaatimuksia jokaisen päivän osalta

Lähde: <https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=fi>, 24.10.2020

Koronan sosioekonomiset vaikutukset, case Tukholma

- ▶ Tutkimus koronan sosioekonomisista vaikutuksista Tukholmassa matkakorttidatan pohjalta*
- ▶ tutkimuksessa yhdistettiin matkakorttidataa sosioekonomiseen ja aluetietoon kolmen viikon jaksoilta ennen pandemiaa ja sen aikana

Seuraavat tekijät ennakoivat joukkoliikenteen käyttöä pandemia-aikana:

- ▶ joukkoliikenteen merkittävä käyttö ennen pandemiaa
- ▶ joukkoliikenteen vuosilipun käyttö
- ▶ joukkoliikenteen nuoriso/opiskelijalipun käyttö
- ▶ köyhyys/pienituloisuus/tulot alle keskitason
- ▶ työväenluokkaan kuuluminen

Seuraavat tekijät ennakoivat joukkoliikenteen käytön lopettamista pandemia-aikana:

- ▶ korkea tulotaso
- ▶ korkea koulutustaso
- ▶ joukkoliikenteen aiempi käyttö vähäisempää ja perustui lyhytaikaisiin lippuihin
- ▶ asuinalue varakkailla omakotitaloalueilla tai ydinkeskustassa
- ▶ ikä yli 65 v.

- ▶ **koronapandemia on muuttanut joukkoliikennettä Tukholmassa enemmän yhteiskunnan vähempiosaisten liikkumispalveluksi**

*Almlöf&al (2020). Who is still travelling by public transport during COVID-19? Socioeconomic factors explaining travel behaviour in Stockholm based on smart card data

Yritysten taloustilanne on huolestuttava

- ▶ Jo vuoden 2018 tilinpäätöstietojen mukaan henkilöliikenneluvan omaavista yrityksistä (oikeuttaa joukkoliikenteen ja taksiliikenteen harjoittamiseen) lähes puolet on **heikossa** kannattavuusluokassa ja vain kolmasosalla kannattavuus on **hyvä** (ylittää 10 %)
  - ▶ (Verohallinnon luokittelu kannattavuudesta: tilikauden tulos/liikevaihto, viimeisimmän saatavissa oleva kokonaisen verovuoden osalta. Ohjearvot: **Heikko**: alle 5 %, **tyydyttävä**: 5-10 %, **hyvä**: yli 10 %)
- ▶ vuoden 2018 tilinpäätöstietojen mukaan vain noin puolet yrityksistä sijoittuu velkaantumislukittelussa **hyvä**-kategoriaan
  - ▶ (Verohallinnon luokittelu velkaantumisaste: velat/oma pääoma, viimeisimmän saatavissa oleva kokonaisen verovuoden osalta. Ohjearvot: **Heikko**: yli 4, **tyydyttävä**: 2,1-4,0, **hyvä** 0,0-2,0)
- ▶ Verrattaessa tilannetta vuoden 2016 ja syyskuun 2020 välillä:
  - ▶ Verovelka lisääntynyt 76 %
  - ▶ Ulosottovelka lisääntynyt 169 %
  - ▶ Negatiivista omaa pääomaa 13 %:lla kaikista luvanhaltijoista
- ▶ Eri viranomaisten koronajoustoja sekä yritystukien ansiosta konkurssien määrä on toistaiseksi pysynyt maltillisena, mutta tilanteen palautuessa normaaliin voi olla odotettavissa merkittäviä muutoksia markkinoilla

Suuntaviivat eteenpäin

Mitä joukkoliikenteen uusi normaali voi olla?

- ▶ **Megatrendeihin** ei suurta vaikutusta: ilmastonmuutos, kaupungistuminen, ikääntyminen, digitalisaatio ja globalisaatio etenevät
- ▶ **Etätyö, joustava työ ja etäopiskelu** vaikuttavat joukkoliikenteen kysyntään
  - ▶ Joukkoliikenteen selkäranka työmatka- ja opiskeluliikenne vähenee, mikä vaikuttaa suoraan joukkoliikenteen taloudelliseen kannattavuuteen
    - ▶ Haja-asutusalueilla tämä voi merkitä pakotettua siirtymää kutsuliikennepalveluihin
  - ▶ Ruuhkapiikkien tasaantuminen voi helpottaa palvelun järjestämistä

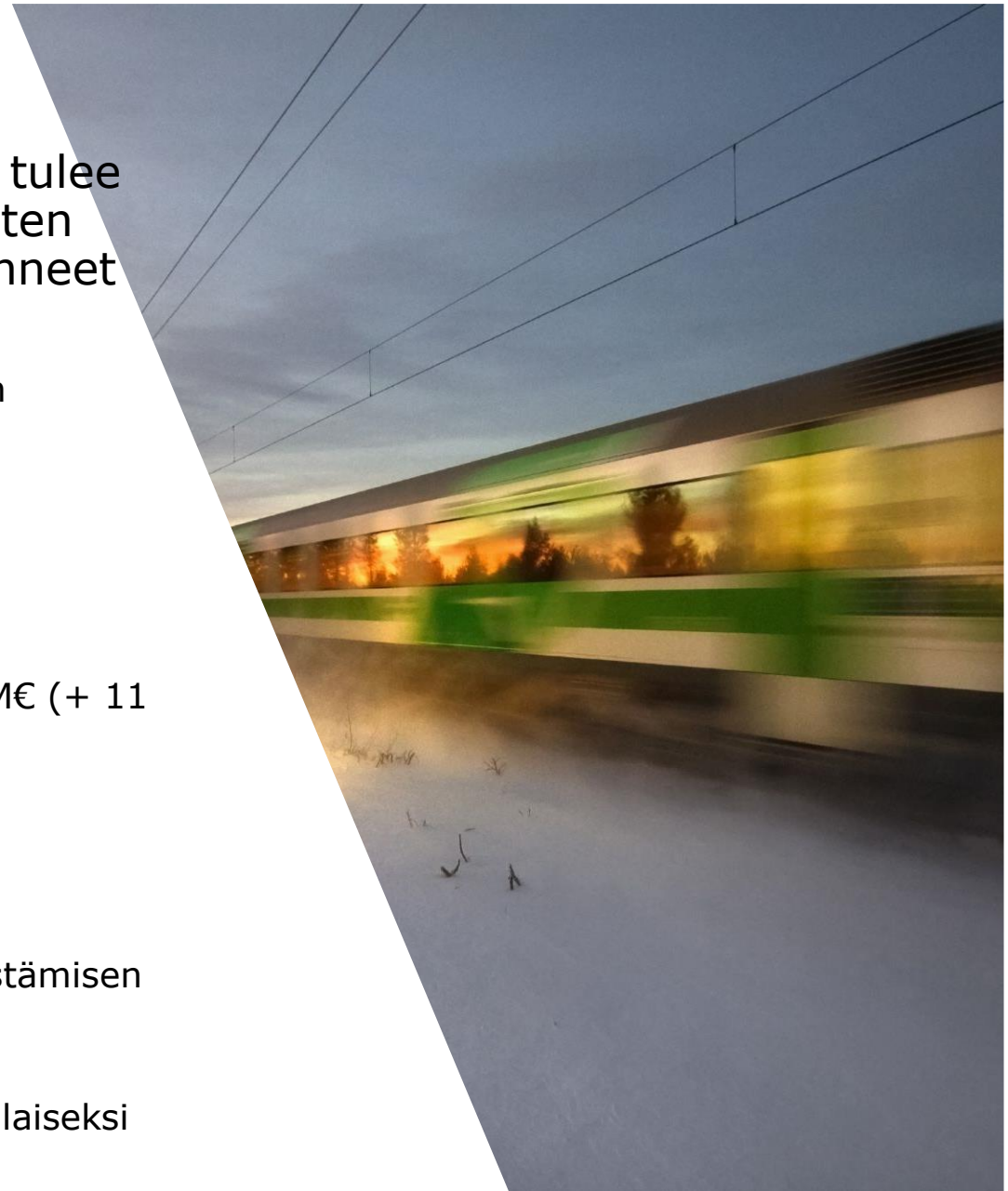

...Mitä joukkoliikenteen uusi normaali voi olla?

- ▶ Merkkejä **vapaa-ajan liikkumisen lisääntymisestä** (mm. junaliikenne ja HSL asiakaskysely)
  - ▶ Hiljaisemmän ajan kysyntä voi kasvaa, mutta vapaa-ajan liikkumista haasteellisempi hoitaa joukkoliikenteellä
  - ▶ tarvitaan syvällisempää tietoutta matkustajatarpeista
- ▶ **Monipaikkaisuus ja asuntomarkkinoiden muutos**
  - ▶ Kun työn tekemisen sijainnin merkitys vähenee, vähenee myös asumisen sijainnin merkitys
  - ▶ Vaikutus joukkoliikenteeseen epäselvä, mutta heikentänee suuria liikkumisvirtoja
- ▶ Joukkoliikenteen **yrityskentän tulevaisuus sumea**
  - ▶ Konkurssit, fuusiot ja markkinoiden uusjako mahdollisia
  - ▶ Markkinaehtoista liikennettä voi siirtyä pysyvästi viranomaisten järjestettäväksi
- ▶ **Pyöräilyn ja kävelyn suosion** kasvu
  - ▶ Multimodaalisuuden tarpeet kasvavat: kevyt liikenne kytkettävä paremmin joukkoliikenteeseen

Kohti tulevaa

- ▶ Jotta ala selviäisi mahdollisimman vähällä pandemiasta, tulee tehdä kaikki mahdollinen koronan negatiivisten vaikutusten lieventämiseksi. Kunnat ja valtio yhteistyössä ovat jo tehneet mittavia toimia, mm:
  - ▶ joukkoliikenteen palvelutaso pidetty korkealla, vaikka matkustaminen vähentynyt
  - ▶ Sopimusjoustoja liikenteenharjoittajien eduksi
  - ▶ Valtio myöntänyt alalle merkittäviä koronatukia kuluneena vuonna:
    - ▶ Yritystuet
    - ▶ Joukkoliikenteet tuet joukkoliikenneviranomaisille 100 M€ + 100 M€ (+ 11 M€ junaliikenne)
- ▶ Vaikka koronan pahimmat negatiiviset vaikutukset eivät toteutuisi, on varauduttava pysyviin muutoksiin niin joukkoliikenteen kysynnässä kuin tarjonnassa:
  - ▶ Kysynnän pysyvä vähentyminen voi heikentää joukkoliikenteen järjestämisen edellytyksiä
  - ▶ Etenkin alueilla, joilla matkustajavirrat olleet muutenkin ohuita, voi joukkoliikenne järjestäminen kulkumuotona muodostua jopa kyseenalaiseksi
  - ▶ Yrityskentällä markkinamuutokset

...Kohti tulevaa

- ▶ Kriisin hellitettyä tulisi päästä ensin koronaa edeltävään tilanteeseen ja sitten kasvukäyrälle kohti kansallisia tavoitteita. Kaupunkien, seutujen ja muiden toimijoiden vahvat panokset ovatkin tässä suhteessa lupaavia:
  - ▶ Kaupunkiseuduilla panostetaan vahvasti raidejoukkoliikenteeseen (Raide-Jokeri, Tampereen raitiotie, Vantaan pikaraitiotie jne..)
  - ▶ Puhdas kalusto ja käyttövoimat käyttöön koko maassa
  - ▶ toimenpiteet joukkoliikenteen luottamuksen palauttamiseksi (terveysturvallisuustoimet, markkinointi ym)
- ▶ Joukkoliikenteen tulevaisuus riippuu vahvasti liikenteen ilmastopoliittisten toimenpiteiden kokonaisuudesta:
  - ▶ Fossiilittoman tiekartan toimenpiteet
  - ▶ Liikenne12-suunnitelman luonnosversio sisältää mittavan toimenpidepakettin joukkoliikenteen ja matkaketjujen edistämiseksi. Suunnitelmaversio 2 mukaan:
    - ▶ Matkaketjutoimenpiteet vuosina 2022-25 vuositasolla 5 miljoonaa euroa
    - ▶ joukkoliikennetoimenpiteet alkaen vuodesta 2025 vuositasolla 34-42 miljoonaa euroa

Kiitos!

laura.langer@traficom.fi

